

Борис СКОРОПАДСЬКИЙ

**МІФИ ТА УРОКИ
ДРУГОГО ГЕТЬМАНАТУ**

Борис СКОРОПАДСЬКИЙ

**МІФИ ТА УРОКИ
ДРУГОГО ГЕТЬМАНАТУ**

Видавництво «Просвіта»
Івано-Франківськ
2008

Скоропадський Борис Данилович.

Міфи та уроки Другого Гетьманату. – Івано-Франківськ: Видавництво «Просвіта», 2008. – 32 с.

Та завіса із брехні і замовчувань, за якою і досі приховано справжню історію Другого Гетьманату, пояснюється просто: стрімкий злет самодостатньої Української Держави із власною армією, потужною економікою і самостійною політикою всерйоз перелякав більшовицьку Росію, Західну Європу і проросійську «п'яту колоду» в самій Україні.

Держава Павла Скоропадського проіснувала лише сім з половиною місяців, але за інтенсивністю і масштабами державотворчих процесів її можна уподібнити до цілої епохи. Її перемоги і поразки – це колосальний згусток історичного досвіду, актуальність якого неухильно зростає у теперішній перехідний період з його суцільним безладом і невизначеністю. Пасіонарний спалах Другого Гетьманату причає в собі чимало корисних уроків, без засвоєння яких нинішнім українським політикам доведеться і надалі постійно наступати на ті ж самі «історичні граблі».

Ця книжка написана внуком останнього Гетьмана України, Павла Петровича Скоропадського, Борисом Скоропадським, і призначена для нової української еліти, яка зацікавлена у пізнанні історичної правди і має тверду волю до творення сучасної української постіндустріальної держави – Третього Гетьманату.

© Борис Скоропадський, 2008

© Видавництво «Просвіта», 2008

*Гетьман Павло Петрович Скоропадський (3.03.1873–26.04.1945)
у робочому кабінеті (Київ, 1918)*

Павло Петрович Скоропадський проголошений Гетьманом України 29 квітня 1918 року на З'їзді хліборобів. Очолював Українську Державу протягом семи з половиною місяців. Зрікся влади 14 грудня 1918 року внаслідок антигетьманського повстання.

ЗМІСТ

Актуальність історії	5
Хто привів в Україну німецьку армію?.....	11
Українізація чи русифікація?.....	16
Хто хотів з'єднати Україну з Росією?.....	21
Все залежить від нас	24
Три уроки Другого Гетьманату	28
Використана література	30
Про автора	31

Актуальність історії

Хоч народився я не в Україні (як, до речі, і мій батько, Данило Скоропадський, народжений в Санкт-Петербурзі, і мій дід, Павло Скоропадський, народжений у Німеччині), це не завадило мені вирости її палким патріотом. Моє серце з дитинства належало цій найдорожчій для мене частині світу, де жили мої пращури. Я завжди почувався українцем і дуже цим пишався – завдяки вихованню моєї матері українки, яка передала мені всю свою любов до рідної мови, пісні, танцю, до Батьківщини, за якою вона тужила все своє життя і куди так і не змогла повернутися...

Що я знав про історію України? Приблизно те ж саме, що й більшість українців: загальновідомі факти, що, де і коли... А проте з однією різницею – я навчався за книжками, виданими не в СРСР, а в діаспорі (до речі, чимало з цих книжок рекомендовано для вузів і шкіл нинішньої України).

Спочатку історія була для мене «відстороненим» описом минулого життя, минулих подій, що їх ми мусимо пам'ятати. Відколи ж я дізнався, з якого роду походжу, то зовсім по-іншому подивився на ті історичні події, до яких мої кровні предки мали безпосередній стосунок. І зовсім по-іншому почав досліджувати їхню роль у житті України. Особливе зацікавлення викликала у мене діяльність мого діда по батькові Павла Скоропадського – останнього гетьмана України. Чим більше я дізнавався, тим більше зростали інтерес та захоплення цією видатною особистістю. Будучи усе своє попереднє життя військовиком, а не політиком, він задля порятунку Батьківщини поступився особистими життєвими благами і ризикнув власним життям і життям своєї родини. При

цьому Павло Петрович знав наперед, що матиме більше ворогів, аніж прихильників. Погоджуючись на гетьманську посаду, він добре розумів, з якими неминучими труднощами йому доведеться зіткнутися.

Ось як про це пишеться в його «Споминах»: *«Я думав: навіщо мені йти в це болото злості, ненависті і заздрості. Тепер же тільки той зможе добути популярність, хто візьме лівий напрям, вживатиме демагогії, а мені для того, щоб зробити дійсне добро для краю, доведеться йти самому проти течії...»*¹

Уряд України на той час складався з людей, багато з яких ставили свої партійні інтереси й ідеологію вище інтересів Батьківщини. Ця їхня партійна засліпленість загрожувала погубити всю справу. Почуття обов'язку перед рідним краєм, національна свідомість, віра в необхідність створення сильної незалежної Української Держави – все це спонукало Павла Скоропадського взяти на себе тягар найвищої влади.

Протягом більш ніж семимісячного існування Гетьманату українська державність становила собою реальний факт в очах своїх і чужих. Великі країни уклали з українським урядом договори. Енергійно відбудовувалися усі галузі промисловості та рільництва. Іще масштабніше виглядав культурно-національний поступ. Україна стояла перед величезними можливостями, які рідко повторюються в історії... Але, на жаль, молода держава була завалена тими ж самими ідейними соціалістами, багато з яких пізніше про це дуже шкодували, а деякі з них стали на чіткі гетьманські позиції. Як, наприклад, Осип Назарук, що брав активну участь у антигетьманському повстанні як член Стрілецької Ради, а після приходу Директорії увійшов до складу УНР, обійнявши посаду Міністра Преси та Пропаганди. Неспроможність Директорії утримати у країні лад викликала

у Осипа Назарука, як і в багатьох інших свідків доби, розчарування у демократично-республіканській і соціалістичній системі УНР. В 1923 році в еміграції він очолив редакцію «Січові Вісті» і став організатором гетьманського руху на американському континенті. «Тільки справжні характери мали відвагу по поваленні гетьманської держави признатися до своїх помилок, як полковник Коновалець, д-р Назарук, головний отаман Петлюра і другі».²

Я не знаю жодної країни в світі, яка після проголошення своєї незалежності спромоглася б на те, чого досяг Другий Гетьманат лише за кілька місяців свого існування. І то в умовах війни, суцільних розрухів, паніки та анархії, що ними була вражена мало не вся тогочасна Європа...

Здавалося б, нащадки просто не мають права знехтувати таким феноменом. Однак спливає ось уже друге десятиліття від дня проголошення незалежності України, а процес переосмислення історичного досвіду, розпочатий ще у 80-х роках минулого століття, по-справжньому розгортається у нас лише зараз. Нам треба якомога швидше об'єктивно проаналізувати своє минуле, усвідомити його уроки і зробити з них висновки, адже **чимало проблем і викликів, на які молода Українська Держава наразилася у 1918 році, залишаються для нас актуальними і дотепер.** Саме це і спонукало мене до написання цієї книжки. Я прагнув розкрити правду і спростувати облудні стереотипи щодо недовгої історії Української Держави на чолі з Гетьманом Павлом Скоропадським, стерти «білі плями», на які і досі рясніє цей надзвичайно повчальний період.

Починаючи цю справу, я, щиро кажучи, навіть не підозрював, наскільки образ останнього гетьмана України ще й донині перекручено і спотворено усілякими

міфами та брехнею. Не розумів, чому, користуючись зараз свободою слова і маючи намір повернути нашу історичну пам'ять, ми все-таки уникаємо розкриття достеменних причин падіння Центральної Ради, утворення і загибелі Другого Гетьманату. Чому і досі чистосердечно не визнано, хто і що згубило нашу державу тоді, коли вона мала всі шанси стати однією з наймогутніших країн світу?

А між тим у Києві – місті, в якому жив і працював Павло Скоропадський і яке він боронив, пам'ятника йому ще й досі нема. Прагнення деяких людей власним коштом встановити такий пам'ятник наштовхнулося на глуху стіну байдужості, хоч нинішній Президент України неодноразово з великою повагою висловлювався про Гетьмана (зокрема і в своїх виступах на Майдані)... Натомість у Києві є пам'ятник Президентів УНР М. Грушевському, який обіймав владу лише кілька місяців, а результати його діяльності були вельми скромними. Чому ж так сталося? Після прочитання цієї книжки тобі, шановний читачу, багато що стане зрозумілим...

Звертаю вашу увагу на те, що в історіографії десятиліттями панують дві основні оцінки діяльності уряду Павла Скоропадського. Перша з них – радянська: *«маріонетковий пронімецький уряд поміщиків і великої буржуазії»*. Друга – ліво-націоналістична: *«проросійський антинаціональний режим»*. Обидві вони є хибними. Мета цієї книжки – розкрити історичну правду і розвінчати свідомо сконструйовані міфи та стереотипи.

Чому за часів СРСР наполягали на тому, що Гетьманська Держава начебто була штучною, неспроможною до самостійного існування і спрямованою лише на те, «щоб задушити російських та українських робітників і селян, повернути землі поміщикам, фабрики і заводи – банкірам, владу – монархії»? Ці слова Леніна стали до-

роговказом для всіх наступних поколінь радянських істориків. Для імперіалістичної «країни рад» абсолютно неприйнятною була сама лише думка про можливість існування самостійної України. Тому в історіографії робилося все для того, щоб іще більше закріпити в нас психологію рабів, нездатних самостійно мислити, створити свою державу і керувати нею. Це був один із прикладів хронологічної війни, яка і досі ведеться проти українців. Активно запроваджувалися також пропагандистські тези про те, що Україна – це «окраїна» (чого – Московії?) і що вся наша історія – це трагедія ворожнечі та взаємознищення українців (тоді як же ми іще існуємо на світі?). Відкидався факт, що історія України налічує понад 8 тисячоліть і що саме українська земля була колись етнотворчим казаном Європи...

У радянських словниках та енциклопедіях не було самого слова «гетьманат», що означає історично сформовану українську національну форму державного управління. Навіть один з найбільших «Советский энциклопедический словарь» А. М. Прохорова (М.: Сов. энциклопедия, 1989) на с. 300 наводить всього два слова – «гетман» і «гетманщина», визначення яких до того ж не відповідають історичній правді. Судіть самі, як тут трактується «гетманщина» (наводжу мовою оригіналу для збереження автентичності визначення):

«1. Полуофициальное название Левобережной Украины с Киевом в составе России в 1667–1764; управлялась гетманом; пользовалась автономией.»

2. Контрреволюционная помещичье-буржуазная диктатура на Украине в апр.-дек. 1918 года ставленника австро-германских оккупантов гетмана П. П. Скоропадского».

Або ось цікаве речення з Української Радянської Енциклопедії (Т.3, – К.1979, – С.15):

«В кінці 1918 року трудящі України під керівництвом Комуністичної партії з поміччю братського російського народу вигнали австро-герм. окупантів і повалили гетьманщину».

Не можемо також розраховувати на об'єктивність оцінок політики та діяльності гетьманського уряду істориками іншого напрямку, що мали особисті причини бути незадоволеними тим урядом. Не можна чекати правдивих свідчень від діячів, котрі були причетні до антигетьманського повстання. Маю на увазі, наприклад, Михайла Грушевського, що був проголошений Президентом УНР в той самий день, коли до влади прийшов Гетьман Скоропадський, чи Володимира Винниченка – першого прем'єр-міністра уряду Центральної Ради. Проте вже минуло доволі часу, аби зробити об'єктивний аналіз тих подій. І зробити його необхідно вже зараз, оскільки події сьогоденного дня беззаперечно свідчать, що найлихіші виверти історії мають тенденцію до повторення. Ми йдемо до управлінського хаосу, кризи, коли політики б'ються за владу, забувши про очолюваний ними народ, і відкривають тим самим шлях до знищення України. Так само наші достойники нищили її 90 років тому...

¹ Скоропадський П. Спомини. – К., 1992. – С.97

² Кіндій С. Три генерації. – Ужгород, 1994. – С.103

³ Ленін В.І. Соціалістична Вітчизна в небезпеці! //Повн.зібр.творів. – Т.35.–С.357

Хто привів в Україну німецьку армію?

«Багато людей критикують мій крок і злим оком дивляться на відновлення Гетьманства... Оправдовувати відновлення і зміцнення державної української традиції не можуть ті, що не хочуть... української держави. Відповідати їм на роблені мені закиди – безцільно. Але тим, що звать себе українцями, мені хочеться сказати лише одне: пам'ятайте, що коли б не було мого виступу, німці кілька тижнів пізніше завели б на Україні звичайне генерал-губернаторство. Воно було б сперте на загальних основах окупації і нічого б спільного з українством не мало б. Тим самим не було б Української Держави, яка реально появилася на світовій арені хоч в цьому короткому періоді Гетьманства. А це значить, що ідея української державності в очах чужих і своїх здавалась би й досі нездійсненою утопією...»¹

Павло Скоропадський

Згідно з одним із найпоширеніших міфів, режим Павла Скоропадського тримався начебто на підтримці німецьких окупаційних військ. Насправді ж (хоч про це чомусь не прийнято говорити) німці були закликані ще Центральною Радою. Давайте розглянемо події 1917–1918 років.

Наприкінці лютого 1917 року грянула російська революція. По містах і селах України завирували маніфестації. Національна революційно-демократична і соціалістична інтелігенція, що обійняла провід і в українській революції, об'єдналася з російською революційно-демократичною і соціалістичною інтелігенцією. Разом вони продовжували імперіалістичну війну в інтересах Росії. Тому спроби юридичного оформлення самостійної

української держави викликали гострий спротив Тимчасового уряду в Петрограді.

Після падіння згаданого уряду Українська Центральна Рада не мала наміру захищати інтереси всього українського народу. Вона подалася ще лівіше і наблизилася до більшовицької політики в уже радянській Росії. Своїм Третім універсалом Центральна Рада скасувала в Україні приватну власність на землю і проголосила соціалістичну Народну Республіку в системі Російської федерації. Цим самим вона вразила потужний український хліборобський клас і відкрила шлях в Україну московським окупантам. У цей час навіть серед поміркованих українських кіл було поширене переконання, що з перемогою соціалізму настане соціальна рівність і зникне економічна експлуатація. Історія аж надто пізно розвинула соціалістичні міфи про вселюдську рівність...

Павло Скоропадський був тоді професійним військовиком. Командував значними військовими частинами, виявляв у боях особисту відвагу й хоробрість. У 1917 році був генерал-майором російської армії. Першим українським національним чином Павла Скоропадського стала українізація 34-го російського корпусу і перетворення його на 1-й Український корпус, що вирізнявся своєю дисципліною та боездатністю.

Коли в жовтні 1917 року в Петербурзі стався більшовицький переворот і відбулася перша більшовицька навала на Україну, генерал Скоропадський знехтував наказом російського командування виступити зі своїм корпусом на фронт проти німців. Замість цього він обсадив частинами свого війська Правобережжя по лінії залізниць Жмеринка – Козятин – Шепетівка і Христинівка – Вапнярка, а одну бригаду посунув під самий Київ. У такий спосіб він зупинив рух більшовицьких військ. Завдяки військовому талантові та національним почу-

ванням Павла Скоропадського Центральна Рада втрималася у цей критичний для неї час. Телеграмою Симона Петлюри від Генерального Секретаріату Української Центральної Ради йому була доручена вся оборона Правобережної України.

Визначні здібності Павла Скоропадського сприяли зростанню його авторитету серед військовиків. Нагадаємо, що 6 жовтня 1917 року на Всеукраїнському з'їзді Вільного козацтва в Чигирині його було обрано Генеральним отаманом (у з'їзді взяли участь 2000 делегатів від 60 000 організованих козаків). Ця популярність та зростаючий вплив Павла Скоропадського викликали незадоволення в Центральній Раді, що ставилася до нього з підозрою та недовірою. В частинах корпусу почалася агітація за демобілізацію (не останню роль у цьому відіграв Петлюра), воякам перестали постачати одяг і харчі, хоч того добра на складах у той час вистачило б на мільйонну армію. У Центральній Раді корпус генерала Скоропадського боялися не менше, ніж більшовиків.

Отже, замість того, щоб використати корпус, його постаралися розкласти і знищити. Щоб зберегти цю військову одиницю для України, генерал Скоропадський був змушений відмовитися від командування. Після цього він почав займатися організацією українського Вільного козацтва, убачаючи в ньому реальну силу, яка може протистояти нищівним силам і захистити рідну землю.

У листопаді– грудні 1917 року села в Україні вже потопали в пожежах, грабежах, відкритих розбоях. У містах почалися більшовицькі заколоти. Досить швидко виявилось невміння Центральної Ради керувати державою. Коли 15 січня 1918 року в Києві вибухнуло більшовицьке повстання, на захист столиці виступило лише Вільне козацтво, бо державні військові формуван-

ня піді впливом московської агітації заявили про нейтралітет.

Узимку 1918 року Центральна Рада підписала Брестський мир, згідно з яким Україна зобов'язувалася постачати Німеччині хліб, м'ясо та інше продовольство. Тобто німці були запрошені до України задовго до приходу до влади Павла Скоропадського. І вчинила це саме Центральна Рада, що сподівалася на їхній захист і допомогу в підтриманні порядку. Але німці – тоді фактичні господарі України – були дуже незадоволені тим, що Центральна Рада не виконує свої зобов'язання. Драгувала їх також і суперечливість дій українського уряду в питаннях внутрішньої політики. Тож у квітні 1918 року виникла загроза, що Німеччина оголосить окупацію України.

На той час генерал Павло Скоропадський займався заснуванням Української Народної Громади, яка в основу своєї діяльності поклала компроміс у соціальних питаннях, демократизацію державного ладу, українізацію русифікованих культурних верств громадянства. У контакті з Громадою перебувала Партія українських хліборобів-демократів. Відносини з окупантами становили предмет особливих турбот Скоропадського. Не вірячи в їхню остаточну перемогу в війні, він намагався вести політику так, щоб не сваритися з ними через дрібниці, але рішуче відмовляти у всіх серйозних питаннях.

Українська Народна Громада увійшла в зносини з німцями. Її представники повідомили германському командуванню про можливу форму зміни правління України. А 24 квітня 1918 року відбулася зустріч Павла Скоропадського з начальником штабу німецьких військ – генералом Гренером. Останній наголосив, що німці не мають наміру втручатися у внутрішні українські справи і зможуть допомогти у відбудові порядку в країні

тільки після того, як генерал Скоропадський своїми засобами змінить владу. До того ж моменту німецьке військо буде дотримуватись нейтралітету.

Невдоволення політикою Центральної Ради наростало і в Партії хліборобів. Її з'їзд у Полтаві вислав 200 делегатів до Києва на переговори з урядом. Вони вимагали скасувати рішення Третього універсалу щодо власності на землю. Грушевський та інші відмовилися прийняти цю делегацію, і тоді хлібороби вирішили скликати свій з'їзд у Києві наприкінці квітня 1918 року. 29 квітня відбулося останнє засідання Української Центральної Ради, на якому професора Грушевського було обрано Президентом Української Народної Республіки. І того ж самого дня було проголошено Українську Державу на чолі з Гетьманом Павлом Скоропадським. Переверот здійснився на З'їзді хліборобів у Києві, в якому взяли участь 6432 представника від восьми українських губерній.

Переверот пройшов майже без бою, втрати – декілька чоловік із боку гетьманців. Пасивність керівництва Центральної Ради під час цієї події стала несподіванкою і для самого Гетьмана, *«Центральна Рада ще засідала в той час, коли ми служили біля Святої Софії молебн, одначе з наближенням нашого військового відділу члени її самі розійшлися»².*

¹ Скоропадський П. Спомини. – К., 1992. – С.111-112

² Там само. – С.110

Українізація чи русифікація?

«Треба пам'ятати, що чужинці позбавляли нас волі у власній хаті тоді, коли ми самі втрачали свою внутрішню національну єдність та починали самопоборювання та самовирізування.»¹

Павло Скоропадський

Одним із закидів супротивників Гетьмана було і є те, що він був російським генералом і начебто прагнув відновити Російську імперію. Та як можна відновити імперію, проголошуючи Українську Державу?

Як відомо, Павло Скоропадський походив із старого козацького роду. В українську історію цей рід потрапив у середині XVII століття в особі Хведора Скоропадського, що вийшов із західноукраїнських земель і, оселившись на Уманщині, покозачився. При прийнятті чоловіка до козацтва йому давали нове прізвище, яке підкреслювало одну з визначних якостей цієї людини. Прізвище Хведора Скоропадського, найімовірніше, пішло від староукраїнського слова «скоропадний», тобто швидкий, прудкий. У свою чергу, воно походить від слова «скоропад», яке означає стрімкий політ атакуючого сокола – високо з неба вниз на здобич. Хведір одним із перших зголосився до Гетьмана Богдана Хмельницького при його повстанні проти Польщі і згинув у бою під Жовтими Водами 1648 року.

Син його Ілля теж брав участь у тому бою, а згодом посідав в українському війську досить високе становище генерального референдарія. Найстарший син його, Іван Скоропадський, народився близько 1646 року в Умані, здобув освіту в Києво-Могилянській академії, був писарем Чернігівського полку, а пізніше перейшов на суто військову службу як полковник Стародубської

військової одиниці. Іван Скоропадський підтримував задум Івана Мазепи звільнити Україну від московського гніту за допомогою шведів. Щоб уберегти Батьківщину від нових лихоліть і помсти російського царя, після поразки в битві під Полтавою він погодився на проголошення себе Гетьманом України. У таємній співпраці Івана Скоропадського з Пилипом Орликом була створена Орликівська конституція 1710 року.

Брат Івана, Василь Скоропадський, служив у Військовій канцелярії Гетьмана Івана Самойловича. Пізніше був сотником в Березні Чернігівського полку, брав участь у воєнних походах, а опісля став генеральним бунчужним, тобто генеральним ад'ютантом Гетьмана. Його найстарший син, Михайло Скоропадський, уславився як знаменитий промовець. Він обіймав посаду бунчукового товариша, брав участь у дагестанському, польському та хотинському походах. У 1741 році став генеральним підскарбієм.

Другий син Михайла, Яків, також скінчив Київсько-Могилянську академію та відбув подорож по країнах Західної Європи. Він обіймав різні урядові посади і врешті став останнім генеральним бунчужним. Один із синів Якова, Михайло, був секунд-майором, а наймолодший син – Іван, дід Гетьмана Павла Скоропадського, – визначним громадським та культурно-освітнім діячем, губернiальним маршалом Полтавщини. Брав активну участь у звільненні кріпаків, дбав про освіту свого народу, спричинившись, зокрема, до відкриття в Україні цілої низки шкіл та гімназій.

Петро Скоропадський, батько останнього гетьмана, за військової служби відзначився великою відвагою та видатними професійними здібностями. Вже у 29 років він дістав ранг полковника і отримав найвищі бойові ордени. Залишивши службу в армії, віддався громадській

роботі. Був почесним мировим суддею, президентом шкільної ради, працював на знесення кріпацтва в Україні. Його сестра Єлизавета (за чоловіком Милорадович) була членом Української Громади в Полтаві та меценаткою видань українських книжок, засновницею багатьох шкіл у Полтаві, народної бібліотеки та Наукового товариства ім. Тараса Шевченка.

Скоропадські шлюбилися з найвизначнішими козацькими, старшинськими та шляхетськими родами – Апостолами, Бутовичами, Гамаліями, Закревськими, Кочубеями, Марковичами, Миклашевськими, Милорадовичами, Розумовськими, Тарнавськими. Окрім того, вони були споріднені з монаршими династіями України та Європи. Так, мати Гетьмана Павла по прямій батьківській лінії походила від Гедиміна – засновника литовсько-українських княжих династій, а по прямій жіночій – від Великого князя Київського Мстислава Першого (сина Володимира Мономаха), а отже, і від Рюрика – засновника першої киево-руської княжої династії.

Дружина Гетьмана Павла Скоропадського, Олександра, була онукою княгині Волконської, яка по прямій лінії походила від Великого князя Київського Святослава Другого Чернігівського (сина Ярослава Мудрого) та мала серед своїх предків п'ятьох репрезентантів династії Гедиміна.

Отже, родове дерево Гетьмана Павла Скоропадського глибоко вкорінене у найдавніші шари історичного буття України. Він був безпосереднім нащадком заслуженого козацького роду і великокняжих династій Рюриковичів і Гедиміновичів.

Павло ще дитиною та юнаком провів багато часу в маєтках свого діда в Тростянці, в атмосфері пошани до минувшини, українських традицій і звичаїв. Дід чудо-

во володів українською мовою і давав дітям читати українські книжки; у маєтку часто гостювали відомі представники української інтелектуальної еліти, які додали свого внеску у формування світогляду Павла. І цю любов до України і всього українського він проніс через усе своє життя. Ясна річ, Павло Петрович вільно володів російською мовою, але, будучи Гетьманом, на переговори з російськими урядовцями брав із собою перекладача і промовляв українською.

На посаді Гетьмана Скоропадський доклав чимало зусиль до розбудови й відновлення всього українського, повернення до своїх коренів, бо вбачав силу народу в його духові. Адже чим сильніший національний дух народу, тим сильнішим і здоровішим цей народ є. **За сім з половиною місяців Гетьман спромігся на безліч надзвичайно важливих справ. Зокрема було:**

1. Грамотою Гетьмана відновлено право приватної власності на землю, яке було скасоване 3-ім Універсалом Центральної Ради, забезпечено права українського робітництва, цілковиту свободу приватного підприємництва та ініціативи в торгівлі та промислах.

2. Запроваджено права та обов'язки українських козаків і громадян, відновлено всі народні вольності.

3. Відкрито курси українознавства для вчителів, утворено національні нижчі школи, відкрито 50 нових українських державних середніх шкіл, засновано два державні українські університети в Києві та Кам'янець-Подільському і один приватний — у Полтаві, розпочато українізацію Київського, Харківського і Одеського університетів та Політехнічного інституту в Києві.

4. Засновано Українську Академію наук, Головне управління мистецтва і народної культури, Український Національний архів, бібліотеку, музей, галерею образів і різьб, Національну оперу, Драматичний театр, Держав-

ну капелу, кобзарську і симфонічну школи.

5. Утворено Державну Варту для охорони громадського ладу та порядку.

6. Затверджено план шлюзування Дніпрових порогів.

7. Право купівлі землі обмежено в розмірі 25 десятин на одного землевласника.

8. Видано закон про українське громадянство.

9. Утворено Державний Сенат як вищу державну установу у справах суду та хоронителя й захисника законів.

10. Запроваджено обов'язкову військову повинність і затверджено текст присяги на вірність Українській Державі.

11. Видано закон про облік населення та про адміністративний поділ України.

12. Замість організації Вільного козацтва гетьманським Універсалом від 16 жовтня 1918 року узаконено існування в Україні козацького стану (його було організовано у вісім кошів та 112 полків, до яких тоді вписалося 150 000 родин).

13. Видано урядову постанову від 12 листопада 1918 року про автокефалію Української Церкви.

14. Нарешті, видано закон від 7 грудня 1918 року про вибори народних депутатів до Державного Сейму України, якому надавалося право ухвали у всіх сферах законодавства і вищого державного управління. Цей Сейм мав остаточно визначити форму влади у відновленій Українській Державі...

¹ У 60-річчя відновлення Гетьманства. – Торонто, 1978. – С.72

Хто хотів з'єднати Україну з Росією?

«Мій нарід гордий і свободолюбивий, він ніколи не буде рабом... Його стремління – Вільна Україна.»¹

Павло Скоропадський

Сьогодні часто наголошують, що режим Павла Скоропадського перестав існувати майже відразу після того, як німецькі війська пішли з України. Проте це був лише один з факторів. Справжньою причиною поразки була змова антигетьманських соціалістичних і соціал-демократичних сил у боротьбі за владу, за гетьманську булаву. Навіть Петлюра оголосив себе отаманом. Якби така згуртованість була спрямована не на повалення молоді Української Держави, а на її розбудову, то ми зараз були б однією з наймогутніших країн світу.

Звернімось до подій кінця 1918 року. Під осінь визначилася перевага країн Антанти у війні, Німеччина втрачала свої позиції. Тим часом Антанта не хотіла визнати України – вона визнавала лише «єдину Росію», свою союзницю, а Україну вважала її частиною. Представники Антанти пред'явили Гетьманові ультиматум, щоб він проголосив федерацію з майбутньою невеличкою Росією, інакше Антанта вважатиме Україну ворожою державою.

У цей час у Німеччині вибухнула революція, в Україні соціалісти готували антигетьманське повстання, а радянська Росія вже приготувалася до нападу на Україну.

Нагадаємо, що на початку травня 1918 року до Києва прибула делегація радянської Росії на чолі з Мануїльським і Раковським, які використали перебування в Києві для поширення більшовизму в Україні. Вони провокували селянські повстання, підбурювали залізничників на страйк. Фінансувалося все це з Росії. Входив у зно-

сини з ними і Володимир Винниченко, який очолив антигетьманський закат. Між ним і російськими більшовиками була досягнута домовленість: Мануїльський обіцяв гроші на підготовку повстання, з Росії переправлялися зброя і боеприпаси. Сам Винниченко писав у своїх спогадах: *«Під час підготовки повстання, шукаючи скрізь з усіх боків забезпечення успіху цієї справи, ініціатори руху ввійшли в переговори з представниками російської совітської мирної (мирної. – Авт.) делегації Х.Раковським і Д.Мануїльським для координації наших виступів під час повстання. Вони... зобов'язувалися визнати той лад, який буде встановлено новою українською владою й абсолютно не втручатись у внутрішні справи Української Самостійної Народної Республіки. З свого боку ми обіцяли легалізацію комуністичної партії на Україні»².*

За таких обставин Гетьман зважився формально проголосити федерацію з небільшовицькою Росією – в надії, що Антанта оборонить Україну проти більшовиків, а він у цей спосіб збереже українську державність і виграє час для сформування регулярної української армії, після чого зможе інакше говорити і з самою Антантою.

14 листопада було опубліковано грамоту про намір укласти з Росією федерацію, яку Гетьман завбачливо підписав **лише своїм іменем** – «Павло Скоропадський». Одночасно було розпущено кабінет міністрів, що його Антанта вважала пронимецьким, і призначено новий.

Слід сказати, що грамота про федеративні зв'язки з небільшовицькою Росією ніяких практичних чи юридичних наслідків не мала і залишалася декларацією про наміри, адже реально при владі в Росії перебували більшовики. Цей політичний козир гетьманська влада вжила суто з тактичних міркувань, сподіваючись, що, бажаючи відновлення Російської імперії, Антанта допо-

може зміцнитися і Україні.

Грамота про намір укласти федерацію з Росією стала засобом антигетьманської ПРОПАГАНДИ, а не причиною повстання. Ліві українські партії отримали формальний привід для антиурядових дій. Прагнучи влади, вони підбурювали народ проти Гетьманату, незважаючи на те, що вони руйнують усе те, що досі було зроблено для України. Більшість людей було залучено до повстання обманом, посиленими обіцянками дати їм землю як платню.

Ще раз наголошую, що опублікування цього акту стало приводом і гаслом для повстання проти Гетьмана. В Україні розпочалася міжусобна війна, яка затяглася на місяць. Тим часом німецькі війська залишали Україну, зі сходу почали наступ більшовики, а із заходу – поляки, і Гетьман, щоб зупинити братовбивство, відмовився від влади.

Уряд очоленої Винниченком Директорії, який прийшов на місце Гетьманського уряду, не протримався в Києві і двох місяців. Почалася боротьба і проти Москви, і проти Польщі, яка тривала до кінця 1920 року і закінчилася цілковитою руїною української державності та поділом українських земель між сусідами – більшовицькою Росією, Польщею, Румунією і Чехословаччиною.

Як бачимо, третій міф про Павла Скоропадського суперечить об'єктивним фактам так само, як і два попередні. Українці повинні про це знати, бо здорову націю і просвічену державу можна побудувати лише на твердому фундаменті історичної правди.

¹ У 60-річчя відновлення Гетьманства. – Торонто, 1978. – С. 71

² Ресит О. Павло Скоропадський. – Київ, 2003. – С. 232-233

Все залежить від нас

«В даний момент ніхто в Європі сильної і великої Української Держави собі не бажає. Навпаки, єсть багато сил, що власне заінтересовані в тому, щоби ніякої України не було або щоб вона була якнайслабша. Тому... ми не тільки не можемо покладати надій на допомогу якоїсь «орієнтації», а навпаки, мусимо бути готові, що різні зовнішні сили будуть нам у тому, наскільки можливо, заважати.»¹

В'ячеслав Липинський, 1919–1926 рр.

Я приїхав до України без жодних ілюзій. Останніми роками пильно стежив за подіями в ній, тому усвідомлюю складність ситуації, в якій ми зараз опинилися. Не дуже приємній, скажемо щиро. Із року в рік з України викачуються цінності, населення скорочується, рівень життя бажає кращого...

Щоправда, ці та інші негаразди вразили не тільки нас – пертурбації відбуваються на загальнопланетарному рівні. Сучасній цивілізації загрожує системна криза та дестабілізація глобальної економіки. Не забуваймо також і про екологічні проблеми, яких вистачає досить. Боротьба за обмежені ресурси планети вже розпочалася – кількість населення зростає, а площі родючих чорноземів, навпаки, зменшуються.

У цьому плані Україна завжди була ласим шматочком, на який зазіхали й зазіхають інші країни. Нас постійно кличуть вступити то сюди, то туди, обіцяючи економічну стабільність та підвищення рівня життя. За рахунок чого, дозвольте запитати?

Зрозуміло, що сильна конкурентоспроможна Україна нікому, окрім нас самих, не потрібна.

Ще Платон говорив про «людину малу» – індивіда та

про «людину велику» – народ, який є соціальним організмом, структурно і функціонально подібним до окремої людської особистості. Народ має власні свідомість і підсвідомість, інтелект і пам'ять, генотип і характер, вік і долю... То що відчуває і як виглядає зараз наша «людина велика»? Страх перед майбутнім, ослаблена воля, виснаженість, пасивність, брак впевненості та зневіреність у власній могутності... Невтішна картина... Добровільно ніхто собі такого не побажає, це – результат зовнішньої агресії. Проти нас ведеться тиха війна на багатьох рівнях – економічному, інформаційному, духовному, хронологічному. На думку спадають мудрі слова нашого сучасника, цитую: *«Нинішнє пресування свідомості українців ідеями меншовартості, страху і безперспективності нагадує пропагандистську кампанію з метою зниження вартості підприємства перед його дешевою приватизацією»*².

Важко не погодитися. Пригадується також і біблійна історія про Йосифа, який, знаючи про насування семирічного голоду в Єгипті, скористався цим дуже вдало: здійснив масштабну хлібозаготівлю, забравши у селян збіжжя. А коли вони, голодні, просили хліба, він їм продавав (саме продавав, а не роздавав, як виявилось при точному перекладі), спершу за цінності та гроші, далі за худобу, потім – за житло та землю. Нарешті давав їм збіжжя тільки тоді, коли вони погоджувалися стати рабами фараона.

Історія має схильність повторюватися, або, як кажуть, все нове – це добре забуте старе. Історія України 1917–1920 років дуже нагадує нам сьогоднішня – та ж сама боротьба за владу і нехтування інтересами народу з боку багатьох урядовців. Не знаю, чи існує ще десь така країна на світі, де є стільки партій, політичних угруповань та організацій. Коли віз тягнуть у різні боки, він стоїть

на місці.

Неодноразово чули – мовляв, для розбудови держави потрібні десятки років. А між тим результати, що їх добився уряд Скоропадського буквально за кілька місяців, набагато перевершують наші здобутки за останні майже 17 років.

У числі факторів швидкої розбудови Української Держави в 1918 році були українізація суспільства, вдала аграрна політика та соціальні реформи, відновлення козацької інституції, влада, зосереджена в руках однієї особи, яка несла персональну відповідальність за свої дії. Бо, як відомо, там, де відповідають більше ніж один, – не відповідає ніхто. А проте не було сильної армії, що могла б захистити молоду державу від зовнішніх зазіхань та внутрішнього розбрату. Її неможливо було створити за тодішніх обставин. І не було єдності, якої, на жаль, бракує і зараз.

Ми дедалі більше відчуваємо себе українцями і пишаємось нашою культурою, традиціями, кількатисячолітньою історією. Але наша славнозвісна толерантність і миролюбність не дозволяє нам цілком відчути себе господарями своєї країни. Іде сімнадцятий рік нашої незалежності, однак із вуст багатьох урядовців та депутатів усе ще лунає недержавна мова. Чи не є це зневагою до мови народу, а тим самим і до самого народу, який дав їм владні повноваження? Живучи в Україні тривалий час, а то й усе своє життя, зовсім не важко вивчити мову титульної нації...

А втім, чому дивуватися? Адже серед тих, хто у нас обіймає високі посади, процентне співвідношення українців за походженням щодо представників інших національностей є куди нижчим від такого ж самого співвідношення у складі усього населення країни, в якому українці, як відомо, становлять 75%. Тож залишаєть-

ся тільки запитувати самих себе – невже ми, українці, здатні лишень сумлінно працювати, виконувати накази і дослухатися до порад, але неспроможні керувати своєю країною?..

Одним з показників рівня розвитку держави є стан її армії – захисника її інтересів та порядку. Чому ж наша армія кількісно зменшується, а ми самі, згідно з порадами і бажаннями інших країн, добровільно відмовилися від ядерної зброї? Нам сказали, що вона нам, мирній країні, не потрібна...

Що коїться з козацтвом, яке в усі часи було опорою України в багатьох питаннях? Зараз у нас існує, як я дізнався, понад 30 різних козацьких відділів та організацій зі своїми гетьманами та отаманами. Більшість з них не співробітничать між собою, не знають один про іншого. Це неправильно. І чи не повинен в Україні бути один Гетьман, обраний всіма козаками та народом, а не десяток?

Для побудови сильної, незалежної, здорової України, піднесення її авторитету серед інших держав ми маємо досить багато – кількатисячолітню історію та величезний потенціал, закладений в нас самих і в нашій землі. Нам треба глибше усвідомлювати свою національну ідентичність, неповторність, плекати й оберігати свою мову, культуру, звичаї та історію – історію народу, який перемагав і досягав того, чого прагнув.

Немає чого тут покладати надії на когось іншого. Як ми самі себе не врятуємо, то ніхто нам не допоможе. Все у цьому світі, і народи також, підпорядковане законам природи – виживає найсильніший, найприспосованіший, найорганізованіший. Боротьба за існування нині особливо загострюється, ми це бачимо повсюди навколо нас.

Зараз наша сила – в єдності, в консолідації наших сил

задля досягнення однієї мети — творення тієї України, яку ми всі, українці, хочемо бачити.

Усе велике починається з маленького. Хай кожен з нас, полишивши на мить повсякденні проблеми, замислиться: «А що я можу зробити для своєї країни сьогодні?» Хай небагато, хай навіть дрібницю, але ж, як відомо, краплини зливаються в море, і якщо кожен з нас буде робити свої маленькі кроки і ми разом будемо рухатися всі в одному напрямку – то витягнемо наш віз із болота!

Наша доля і доля наших дітей залежить лише від нас самих. Не будьмо байдужими!

¹ Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – Відень, 1926. – С.98

² Каганець І. Аріїський стандарт. – Київ, 2006. – С.69

Три уроки Другого Гетьманату

Та завіса із брехні і замовчувань, за якою і досі приховано справжню історію Другого Гетьманату, пояснюється просто: стрімкий злет самодостатньої Української Держави із власною армією, потужною економікою і самостійною політикою (на відміну від аморфної соціалістично-русофільської УНР) всерйоз перелякав більшовицьку Росію, Західну Європу і проросійську «п'яту колону» в самій Україні.

Держава Павла Скоропадського проіснувала лише сім з половиною місяців, але за інтенсивністю і масштабами державотворчих процесів її можна уподібнити до цілої епохи. Її перемоги і поразки – це колосальний згусток історичного досвіду, актуальність якого неухильно зростає в сучасну епоху безладу та невизначеності.

Пасіонарний спалах Другого Гетьманату причаює в собі чимало корисних уроків, без засвоєння яких нинішнім українським політикам доведеться і надалі постійно наступати на ті ж самі «історичні граблі». Три найголовніші уроки:

1. Українці мають генетичну здатність до стрімкого, вибухового творення нових держав. Якщо Павло Скоропадський без комп'ютерів, електронної пошти та мобільних телефонів створив державу за кілька місяців, то цей досвід можна успішно відтворити і в сучасних умовах.

2. Ключовим чинником державотворення є наявність власного інформаційного простору і чіткого, ясного та зрозумілого проекту майбутнього.

3. Головною причиною поразки Другого Гетьманату стало поблажливе ставлення до ворожої пропаганди та іноземної агентури. Жалість до двох сотень українофобів незабаром призвела до двадцяти мільйонів жертв організованих більшовиками голодоморів, політичних репресій та системного геноциду українського народу.

Справа Другого Гетьманату не закінчена. Сьогодні вона як ніколи актуальна, тому потребує раціонального продовження і переможного завершення.

Використана література

Вакуловський В. Освітня і культурна праця за Другої Гетьманщини. – Торонто, 1978.

Грибоедов С. Українська Держава Гетьмана П. Скоропадського: Історіографічне дослідження. – Київ, 2002.

Дорошенко Д. Закордонна політика Української Держави, 1918. Календар українського державника, – 1942.

Каганець І. Арійський стандарт. – Київ, 2006

Кіндій С. Три генерації. – Ужгород, 1994

Коваль Б. Державним руслом Гетьманщини. – Торонто, 1981.

Кущинський А. Гетьман Павло і Гетьманич Данило Скоропадські. – Чикаго, 1968.

Левчук Д. Відновлення Гетьманської Української Держави 1918 року. – Торонто, 1975.

Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – Відень, 1926.

Марченко І. Знаменні роковини. – Лондон, 1958.

Москаленко А. У 60-ліття Другої Гетьманщини. – Торонто, 1978.

Онуфрив Г. Спонука до чину. – Львів, 1996.

Скоропадський П. Спомини. – Київ, 1992.

Ралдугіна Т. Гідний роду свого. – Київ, 2004.

Реєнт О. Павло Скоропадський. – Київ, 2003

Про автора

Борис Данилович СКОРОПАДСЬКИЙ народився 2 квітня 1956 року в Торонто. Був вихований в українському патріотичному дусі мамою та правуїком полковником Порфирієм Силенком, який певний час був приватним секретарем та радником Гетьманича Данила Скоропадського. Навчався в українській школі, закінчив курси українознавства, працював у різних галузях, багато подорожував, проживав у п'яти країнах, набрався світового досвіду.

У 1999 році дізнався від матері про своє справжнє походження, про особу свого батька і про те, що він є внуком останнього Гетьмана України. Відтоді присвятив багато часу дослідженню свого роду, історії Другого Гетьманату та сучасної української історії.

Події 2004 року, загальне пробудження українського народу, його оптимізм, надія і віра в перемогу не залишили Бориса Скоропадського байдужим. Керуючись переконанням, що «українці повинні жити в Україні», влітку 2006 року він вирішив переїхати на постійне місце проживання до України. І вже у жовтні того ж самого року прибув з родиною до Батьківщини своїх предків – назавжди. Оселилися в Києві.

Одружений з українкою, має двох синів.

Свої відгуки та пропозиції надсилайте за адресою:

- Інтернет-сторінка і блог – www.hetmanych.uol.ua
- Електронна пошта: hetmanych@online.ua

ББК 63.3 (4УКР)

С – 44

Борис Скоропадський

Міфи та уроки Другого Гетьманату. –
Івано-Франківськ: Видавництво «Просвіта», 2008

На обкладинці гетьман П. Скоропадський

Технічний редактор – Надія Івасик

Підписано до друку – 18.02.08 р.

Формат – 60x84 1/16. Друкарських аркушів – 2,0

**Надруковано у видавництві «Просвіта»
Івано-Франківського ОО ВУТ «Просвіта»
ім. Т.Шевченка:
м. Івано-Франківськ, вул. Грушевського, 18,
тел. (03422) 2-38-67**

© Борис Скоропадський

© Видавництво «Просвіта», 2008